

Lovre Šitovića iz 1713. godine. Razmatra se suodnos i zajedničke (staro)štokavske odrednice s jezikom dalmatinske književnosti 18. stoljeća kao i jezik franjevačke književnosti na cjelokupnom području nekadašnje Provincije Bosne Srebrene.

»Nenabožno u funkciji nabožnoga« (304–332) posljednji je rad ovoga zbornika. Autorice, Zlata Šundalić i Ivana Pepić, u uvodnom dijelu donose prikaz bio bibliografskih podataka o fra Antunu Bačiću. Središnji dio rada također je posvećen Bačićevu katekizmu *Istina katoličanska*, gdje se prikazuje odnos faune i svakodnevnice. Pojavljivanje životinja u Bačićevu katekizmu nikad nije samostalna tema, već je uvijek u funkciji tumačenja vjerskih istina i ponašanja.

Kao što je već spomenuto u uvodnom djelu ovog prikaza, fra Antun Bačić bio je vrlo važna i nezaobilazna osoba franjevačke Provincije Bosne Srebrene u prvoj polovici 18. stoljeća. Njegov rad kao poglavara samostanskih bratstava u Našicama, Petrovaradinu i Budimu obilježen je brojnom materijalnom ostavštinom toga znamenitog franjevca. Njegovo djelo *Istina katoličanska* vrhunski je katekizamski rad prve polovice 18. stoljeća i ujedno predstavlja početak hrvatske kontroverzistike te kao takav svakako zaslužuje posebnu pažnju s više znanstvenih područja, među kojima svakako i s teološkoga. Stoga ovaj zbornik predstavlja samo početak revitalizacije lika i djela fra Antuna Bačića kao plodnoga franjevačkog pisca spomenutog razdoblja.

Daniel Patafta

Povijesni prilozi, god. 32, broj 44, Zagreb, 2013., 299 str.

Godine 2013. objavljen je četrdeset i četvrti broj znanstvenog časopisa *Povijesni prilozi*. Časopis je podijeljen u dvije cjeline, od kojih prva, *Članci* (5–255), sadrži devet radova: sedam izvornih znanstvenih radova, jedno prethodno priopćenje i jedan stručni rad. Kronološkim redosljedom, počevši od antike pa sve do 19. stoljeća, u radovima su obrađene razne teme iz hrvatske povijesti. Na kraju časopisa nalazi se cjelina *Prikazi* (257–292) u kojoj se nalazi ukupno deset prikaza domaćih i stranih izdanja: sedam knjiga, dvaju časopisa i jednog zbornika.

Na početku prve cjeline nalazi se rad Vlatke Vukelić i Dejana Pernjaka »Rekognosciranje i pokušaj ubikacije siscijanskoga amfiteatra« (7–26). U središtu pažnje autora nalazi se pitanje postojanja amfiteatra u rimskoj koloniji Sisciji. Kako bi pronikli u taj problem, autori se koriste interdisciplinarnim pristupom, koji uključuje obradu relevantne građe i materijalnih ostataka te rekognosciranje terena. Rad je popraćen slikovnim prilogima koji prikazuju arheološke nalaze koji idu u prilog tvrdnji o postojanju amfiteatra u Sisciji, kao i moguće lokacije te građevine. Slijedi prilog »Kralj Trpimir, Venecijanci i Dalmatinci u traktatu teologa Gottschalka iz Orbaisa« (27–70). U tome opsežnom članku Željko Rapanić raspravlja o kratkim zabilježkama sadržanim u djelu benediktinca Gottschalka iz Orbaisa, u kojima se spominju dalmatinski krajevi i hrvatski vladar Trpimir. Osim temeljite analize navedenih odlomaka, autor se također kritički osvrće na zaključke dosadašnje historiografije o njima te na kraju donosi vlastiti zaključak o vrijednosti Gottschalkovih zabilježaka kao povijesnog izvora.

Još jednu temu iz razdoblja srednjega vijeka donosi Krešimir Filipec u radu »Urbani razvoj Đakova u srednjem vijeku« (71–89). Na temelju arheoloških nalaza i povijesnih izvora autor nas upoznaje s razvojem srednjovjekovnog naselja na području današnjeg grada Đakova. Riječ je zapravo o dva naselja koja predstavljaju srednjovjekovnu matricu Đakova. Iz rada saznajemo kako se u razdoblju ranoga srednjeg vijeka razvija naselje oko župne crkve, a sredinom 13. stoljeća nedaleko od te lokacije gradi se utvrda u kojoj se nakon dolaska bosanskoga biskupa podižu dvor i katedrala. U 14. stoljeću oko tog drugog naselja formiralo se čak i trgovište. Autor napominje kako su u kasnome srednjem vijeku ta dva naselja funkcionirala kao jedno naselje.

Ante Birin autor je rada pod naslovom »Šibenski bilježnici – Indricus de Indricis (1431.–1434.)« (91–154). U radu su predstavljeni spisi šibenskog bilježnika Indricusa de Indricisa, koji se čuvaju u Državnome arhivu u Zadru u fondu *Bilježnici Šibenika*. Radi se o ukupno trideset i osam zapisnika javnih dražba (*breviarium incantus*) nastalih u razdoblju od sredine travnja 1431. do početka listopada 1434. godine. U prvom dijelu rada autor nas upoznaje s ličnosti Indricusa de Indricisa te s karakteristikama njegovih spisa, dok su u drugom dijelu rada predstavljeni sami spisi. Važno je napomenuti da ta izvorna građa predstavlja dragocjeno vrelo za proučavanje društvene, gospodarske i pravne povijesti srednjovjekovnog Šibenika.

U radu »Književnost ili povijest? Knjižica o opisu putova u Tursku: Feliks Petančić i njegov renesansni bestseler« (155–168) Irena Miličić istražuje vrijeme i okolnosti nastanka protuturskog teksta *De itineribus quibus Turci sint aggrediendi (O putovima kojima bi valjalo napasti Turke)*. Riječ je o djelu senjskog kancelara Feliksa Petančića, koje je bilo iznimno popularno u 16. stoljeću, a učestalo je bilo pretiskivano i u kasnijim stoljećima. U radu se također nastoji razjasniti pitanje može li se taj vrijedan historiografski izvor uvrstiti u književnu kategoriju putopisa.

Šesti članak u časopisu djelo je Lovorke Čoralić pod naslovom »Hrvatski useljenici u Mlecima, Bratovština topnika i kotorski biskup Angelo Baronio« (169–181). Tema rada odnosi se na mletačku Bratovštinu topnika (*Scuola dei Bombardieri*) te udio hrvatskih useljenika u njoj u razdoblju od četrdesetih godina 15. stoljeća do šezdesetih godina 16. stoljeća. Na osnovi izvorne građe pohranjene u Državnome arhivu u Mlecima analiziraju se razne sastavnice iz svakidašnjeg života hrvatskih useljenika uključenih u topničku službu. U drugom dijelu rada ukazuje se na djelovanje kotorskoga biskupa Angela Baronia koji je 1611. godine posvetio novopodignuto zdanje sjedišta navedene bratovštine smještene u župi S. Maria Formosa u predjelu Castello. Krasanka Majer Jurišić autorica je priloga »Zadarska Providurova palača u vrijeme mletačke uprave« (183–202). Temeljem istraživanja arhivskih dokumenata u članku se razmatraju okolnosti i potreba izgradnje povidurove upravne zgrade u Zadru početkom 17. stoljeća. Isto tako, iznose se i saznanja o izgledu i uređenju toga složenoga građevinskog kompleksa u posljednjim dvama stoljećima mletačke uprave u Dalmaciji. Rad je popraćen slikovnim priložima, a na kraju se nalaze i dva arhivska priloga koji su se koristili u tome istraživanju.

»U pozadini seljačke bune 1755. godine: prijedlozi za bolju hrvatsku javnu upravu« (203–233) naslov je sljedećeg članka u časopisu. Ivana Horbec analizira prijedloge o potrebi poboljšanja kraljevske javne uprave nakon bune u Križevačkoj županiji i Varaždinsko-me generalatu 1755. godine. Autorica preispituje moguće utjecaje na formiranje prijed-

loga reforme uprave, zatim analizira konkretne prijedloge te utvrđuje njihove dugoročne posljedice. Na kraju rada može se naći transkripcija zapisnika dvorskog povjerenstva koje je izradilo spomenute prijedloge. Posljednji rad u časopisu naslovljen je »Vlasništvo nad nekretninama crkvenih i samostanskih ustanova na orebičkome području u 19. stoljeću« (235–255). Tijekom stoljeća, unatoč zakonskim odredbama od sredine 14. stoljeća kojima se nastojalo ograničiti oporučno ostavljanje nekretnina svim crkvenim ustanovama, Crkva i samostanski redovi na području Dubrovačke Republike su kupovinama, donacijama ili oporučnim legatima došli u posjed pozamašnoga broja nekretnina. U tome radu Irena Ipšić donosi pregled vlasništva nad nekretninama crkava i samostanskih ustanova na području peljeških općina Orebić i Podgorje u 19. stoljeću. Pri utvrđivanju broja i veličine nekretnina koje su se nalazile u vlasništvu samostana i Crkve na spomenutom području, autorica se služi katastarskim upisnikom iz 1836. godine, nastalim u sklopu zemljišne izmjere koju su provele austrijske vlasti u prvoj polovici 19. stoljeća.

Nizom zanimljivih i poučnih radova, koji otkrivaju razne sastavnice iz hrvatske povijesti, ovaj se broj časopisa *Povijesni prilozi* svakako može svrstati u kategoriju iznimno vrijedne literature koja će zasigurno biti od koristi znanstvenim krugovima, ali i široj čitateljskoj javnosti.

Juraj Balić

Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, svezak 31, HAZU, Zagreb, 2013., 418 str.

U 2013. godini objavljen je trideset i prvi broj Zbornika Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Zbornik sadrži dvanaest radova povijesne tematike koji obuhvaćaju razdoblje od srednjeg vijeka do 19. stoljeća s područja cijele Hrvatske. Potom sadrži uobičajene rubrike *Građa* s registima isprava iz hrvatske povijesti te *Ocjene i prikazi* s čak trideset i osam prikaza i recenzija.

Prvi je rad »Potknežin i vikar kao službenici knezova Krčkih u Senju (1271.–1469.)« (1–20) Ozrena Kosanovića. Autor razmatra ovlasti potknežina i vikara kao službenika knezova krčkih tijekom dvaju stoljeća njihova upravljanja gradom. Uz iznošenje postojećih znanstvenih spoznaja, pretpostavlja se da su krčki knezovi na funkciju vikara postavljali strance nastojeći na taj način oslabiti pozicije senjske plemićke oligarhije. Problematikom upotrebe efigija u pogrebnim ceremonijalima engleskih i francuskih kraljica te značajem pogrebne lutke unutar samog ceremonijala bavi se Kosana Jovanović u članku »Uloga efigija u pogrebnom ceremonijalu engleskih i francuskih kraljica te njihova povezanost s teorijom o dva kraljeva tijela« (21–36).

Na temelju objavljene i neobjavljene šibenske bilježničke građe iz sredine 15. stoljeća i drugih pisanih izvora (dukala, šibenskog statuta) Zoran Ladić razmatra pitanje sudjelovanja stanovnika šibenske komune u izgradnji katedrale sv. Jakova u prilogu »Šibensko« vrijeme katedrale«. Doprinos stanovnika kasnosrednjovjekovne šibenske komune izgradnji katedrale sv. Jakova« (37–76). Meri Kunčić razmatra odnos između raznih slojeva rapskih obrtnika